

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 6
2022

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 6

Рівне, 2022

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 6. Рівне : РДГУ, 2022. 136 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 11 від 24 листопада 2022 р.)*

Список використаної літератури

1. Бернс Р. Розвиток Я-концепції і виховання / Р. Бернс; пер. з англ. ; заг. ред. і вступ ст. В. Я. Пилипівського. М. : Прогрес, 1986. 420 с. [рос.]
2. Матохнюк Л. О., Шпортун О. М. Психологічні особливості прояву тривожності в підлітковому віці. *Габітус. Психологія особистості*. 2020. Вип. 19. С. 157-163.
3. Нетребко І.В. Самооцінка як критерій адаптованості студентів молодших курсів. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. 2009. Вип. 74, Т. 2. С. 51–54с.
4. Прихожан А. М. Застосування методів прямого оцінювання у роботі шкільного психолога. *Науково-методичні основи використання у шкільній психологічній службі конкретних психодіагностичних методик*: Зб. наук. пр. / Редкол.: І. В. Дубровіна (відп.ред.) та ін., 1988. С. 110-128. [рос.]
5. Тілліх П. Мужність бути / Пер. з англ. О. Седакової. Київ: Дух і Літера, 2013. 200 с. [рос.]
6. Царькова О. В., Радченко С. В. Теоретичні аспекти прояву психологічного феномену тривожності. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 7, вип. 38. С.479-491.

УДК [159.98:61]:376]:796/799

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Пастушок Ірина, здобувач ОС «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта», 2 курс, РДГУ
Юрчук Олексій, кандидат педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. З огляду на те, що на сучасному етапі відбуваються постійні зміни у соціально-політичному та економічному житті українського суспільства, зростає увага держави до соціально вразливих категорій населення, у тому числі до проблеми розвитку дітей з психофізичними порушеннями. На жаль, упродовж тривалого часу діти з психофізичними порушеннями були дещо ізольованими від соціуму, що зумовлювало їх соціальну незахищеність.

На підставі положень Конвенції ООН про права дитини сьогодні в нашій країні підтверджуються права дітей з психофізичними порушеннями на повноцінне життя, підтвердження їхньої гідності, особливе піклування, відновлення здоров'я, доступ до освіти, забезпечення якості соціального, духовного та культурного життя, що сприяє формуванню адекватної самооцінки, зміцненню зв'язків із соціумом. Соціальна державна політика сьогодення стосовно дітей з психофізичними порушеннями спрямовується на створення та впровадження різноманітних реабілітаційних програм, які допомагають їхній адаптації до умов соціуму. Аналіз досвіду міжнародної та вітчизняної практики засвідчує, що реабілітаційна робота з дітьми з психофізичними порушеннями повинна проводитися з використанням новітніх технологій педагогічної, соціальної, психологічної реабілітації, з використанням сучасного доробку в галузях дефектології, педагогіки, психології, соціальної роботи. На особливу увагу заслуговують можливості фізичної культури, яка містить важливий потенціал для сприяння соціальній реабілітації таких дітей.

Особливості розвитку особистості з психофізичними порушеннями, в тому числі в період дитинства, є об'єктом досліджень багатьох науковців-дефектологів, психологів, соціальних педагогів, зокрема таких, як О. Безпалько, С. Безух, В. Бочелюк, М. Галагузова, І. Зверева, А. Капська, С. Конопляста, О. Мартинчук, Ю. Найда, С. Попов, О. Романенко, Л. Савчук, Т. Сак, В. Синьов, О. Стребельової, О. Таран, А. Турубарова, Є. Холостова, Д. Шульженко Я. Юрків та ін.

Проблему соціальної реабілітації як процесу, завдяки якому особистість з психофізичними порушеннями залучається до участі в діяльності соціальних груп,

досліджували В. Андрієнко, Л. Вакуленко, М. Варій, Д. Верненр, Ю. Волков, В. Городяненко, А. Іванченко, І. Кон, Н. Лавриченко, М. Лукашевич, В. Мазура, С. Максименко, Т. Добровоєська, Н. Шабалін, Т. Шибутані, Л. Шипіцина, О. Шорохова та ін. Проте на даний час недостатньо розробленою в науці є проблема соціальної реабілітації дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями засобами фізичної культури. Водночас практика засвідчує, що існує необхідність вдосконалення форм та методів такої реабілітації, оскільки одночасно з психофізичними порушеннями у дітей спостерігається порушення соціальних контактів, соціальна дезадаптація, що, у свою чергу, спричиняє поглиблення порушень у ході психічного розвитку особистості і особливо позначається на її емоційно-вольовій сфері.

Попри накопичений теоретичний і практичний досвід, залишається багато питань, які потребують розв'язання окресленої проблеми.

Мета дослідження є аналіз соціальної реабілітації дітей з психофізичними порушеннями засобами фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. За твердженнями науковців (О. Гук, Н. Гусак, Т. Дегтяренко, Т. Єжова, І. Зверева, О. Козирева, О. Іванов, Н. Котяй, А. Ногас, Г. Першко, В. Синьов, Л. Смерчак, А. Швецов та ін.) реалізація засобів фізичної культури у роботі з дітьми старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями є одним із ефективних засобів соціальної реабілітації та корекції, оскільки це запобігає прояву вторинних відхилень у психофізичному розвитку та сприяє ефективній соціалізації таких дітей. Відтак діти з психофізичними порушеннями можуть брати активну участь в суспільному житті, розвивати власні потенційні можливості, природні здібності [1; 3; 6].

Основою використання засобів фізичної культури в комплексі соціальної реабілітації є навчання дітей елементам дій, окремим рухам, доведення їх до варіативного автоматичного виконання, формування навичок свідомої діяльності. Заняття фізичною культурою забезпечує можливості для:

- вдосконалення сенсомоторного розвитку, основних рухових функцій;
- розвитку артикуляційної моторики;
- формування мовного дихання;
- корекції окремих сфер психічної діяльності;
- розвитку дрібної моторики пальців рук, кистей;
- нормалізації м'язового тону;
- розвитку просторової орієнтації та просторових уявлень;
- корекції порушень особистісної та емоційної сфери;
- розвитку точності, довершеності рухів;
- зміцнення здоров'я та ін.

На думку Н. Котяй і А. Ногас, розвиток рухових функцій суттєво сприяє розвитку вищої нервової діяльності та психічних функцій, що впливає на інтенсивність соціальної інтеграції дошкільників, які мають психофізичні порушення (зокрема визначаються розумовою відсталістю). Як стверджують автори, використовуючи засоби фізичної культури, можна допомогти дитині соціалізуватись, стати повноправним членом суспільства [3, с. 77].

Як зазначає О. Дмитрієва, фізична культура посідає особливе місце у комплексній (зокрема фізичній і соціальній) реабілітації дітей з психофізичними порушеннями. З погляду авторки, під час фізкультурних занять вихованці отримують можливості розвивати свою фізичну силу, вдосконалювати фізичні рухи і водночас набувати соціальних навичок і побутових умінь, вчать долати труднощі і перешкоди [2, с. 101].

Докладно обґрунтувала значення фізичної культури для соціальної адаптації дітей з обмеженими можливостями І. Сліпецька, яка зосередила увагу на одній з її підсистем – адаптивній фізичній культурі, цілями якої є «формування і розвиток рухової активності, фізичних і психічних здібностей, що забезпечують адаптацію людини до свого стану здоров'я, довкілля, суспільства і різних видів діяльності ... відновлення, зміцнення й підтримка здоров'я, самореалізація фізичних і духовних цілей з метою поліпшення якості

життя, соціалізації та інтеграції у суспільство» [5, с. 54], що деталізується у завданнях стосовно «зміцнення здоров'я, сприяння нормальному фізичному розвитку, підвищення опірності організму до несприятливих впливів зовнішнього середовища; навчання основам техніки рухів, формування життєво необхідних умінь і навичок; розвитку рухових (координаційних і кондиційних) здібностей; формування необхідних знань у галузі фізичної культури особистості; виховання потреби й уміння самостійно займатися фізичними вправами, свідомо застосовувати їх з метою відпочинку, тренування, підвищення працездатності; виховання моральних і волевих якостей, залучення до організованості, відповідальності за свої вчинки, допитливості, активності й самостійності» [5, с. 205].

Як стверджує дослідниця, соціальній реабілітації сприяють усі притаманні фізичній культурі засоби. Так, з допомогою фізичних вправ активізується м'язова діяльність, що стимулює фізичні процеси, сприяє вдосконаленню рухів, виникненню нових функціональних станів дитини, а відтак – виробленню позитивного ставлення до себе і до світу, виникненню впевненості у собі, підвищенню своєї самооцінки. Участь у спортивних іграх і змаганнях спонукають дітей з психофізичними порушеннями більше спілкуватись з іншими людьми, відчуті їхню соціальну підтримку, допомагає підвищити соціальну значущість людини з обмеженими можливостями, посилити її емоційну стійкість. Водночас заняття спортом дають змогу відкрити резервні можливості організму, сприяють його реадaptaції. Саме тому заняття адаптивною фізичною культурою дають змогу покращити результати адаптації осіб з особливими потребами до умов життя, «повертають ... почуття соціальної повноцінності» [5, с. 204-205].

На думку вчених, у програмі соціальної реабілітації дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями засобами фізичної культури повинно враховуватися, що в таких дітей спостерігають різноманітні порушення: дискоординація рухів, низький рівень диференціації м'язових зусиль, недорозвиненість дрібної моторики, відсутність чи послабленість предметно-маніпулятивної діяльності рук, порушення зорово-моторної координації, що, в свою чергу, призводить до утруднення або й неможливості формування навичок самообслуговування. Також внаслідок порушення психічного розвитку спостерігається уповільненість всіх рухів, малорухомість, або ж навпаки рухова гіперактивність, занепокоєння, моторна скутість, що мають прояв у невмінні правильно та швидко виконувати ті чи інші рухи, незграбності в ігровій діяльності, ходьбі та бігу.

З метою дослідження особливостей соціальної реабілітації дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями засобами фізичної культури в закладі дошкільної освіти було проведено експериментальне дослідження, у якому взяли участь 22 дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями, а саме – з легкою та помірною розумовою відсталістю. Для дослідження рівнів сформованості соціальних навичок у дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями було використано такі методи дослідження: спостереження, дидактичні ігри, бесіди-ігри, рухові ігри, ігрові завдання представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Методи дослідження соціальних навичок у дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями

Критерій	Показник	Метод дослідження
Орієнтаційний	Здатність ідентифікувати себе та диференціювати інших відповідно до соціальної ролі доньки/сина, сестри/брата, онуки/онука, друга/подруги	Дидактична гра «Хто ми?»
	Здатність обирати адекватні нормативні орієнтири (правила поведінки)	Бесіда-гра «Що зробив би ввічливий зайчик?»
	Здатність розпізнавати емоційні стани (власні та інших людей)	Дидактична гра «Розкажи, чому тобі весело (сумно)» Дидактична гра «Що сталося з твоїм товаришем?»
Комунікативний	Здатність підтримувати контакти з іншими	Ігрове завдання «Загублена

	дітьми	іграшка»
	Здатність знаходити оптимальний спосіб спілкування з людьми (висловлювати свою думку, слухати іншого)	Ігрове завдання «Дитячий садочок»
Дієво-практичний	Здатність дотримуватись соціальних норм і правил	Спостереження
	Здатність продуктивно взаємодіяти з іншими дітьми (домовлятися, розв'язувати конфлікти)	Рухлива гра «Штандер-стоп»

Проведений експеримент засвідчив потребу у посиленні соціальної реабілітації дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями у зв'язку з переважно середнім рівнем сформованості соціальних навичок, що досліджувались за орієнтаційним (показники: здатність ідентифікувати себе та диференціювати інших відповідно до соціальної ролі доньки/сина, сестри/брата, онуки/онука, друга/подруги; здатність обирати адекватні нормативні орієнтири (правила поведінки); здатність розпізнавати емоційні стани (власні та інших людей)), комунікативним (показники: здатність підтримувати контакти з іншими дітьми; здатність знаходити оптимальний спосіб спілкування з людьми (висловлювати свою думку, слухати іншого)) та дієво-практичним (показники: здатність дотримуватись соціальних норм і правил; здатність продуктивно взаємодіяти з іншими дітьми (домовлятися, розв'язувати конфлікти)) критеріями.

Зокрема визначено такий розподіл досліджуваних:

- за орієнтаційним критерієм: середній рівень – 60%; низький рівень – 30%; високий рівень – 10%;
- за комунікативним критерієм: : середній рівень – 50%; низький рівень – 40%; високий рівень – 10%;
- за дієво-практичним критерієм: середній рівень – 50%; низький рівень – 40%; високий рівень – 10%.

Підвищенню рівнів сформованості соціальних навичок у дітей старшого дошкільного віку з психофізичними допомогла програма соціальної реабілітації засобами фізичної культури, орієнтована на: збагачення змісту фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями питаннями з формування соціальних навичок; вдосконалення методики фізичного виховання дітей з психофізичними порушеннями питаннями в аспекті формування соціальних навичок; інтенсифікацію роботи з батьками з питання формування соціальних навичок дітей засобами фізичної культури.

Основною ідеєю програми було застосування ігрового методу фізичного виховання, що наскрізною лінією проходить через усі його форми та передбачає організацію довготривалої сюжетно-рольової гри, яка реалізується засобами корекційної фізкультурної казки, реалізованої за казковим сюжетом та спрямованої на виконання дітьми ігрових ролей та забезпечення рольової взаємодії відповідно до характеристик казкових персонажів.

Посиленню результативності соціальної реабілітації дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями засобами фізичної культури сприяло залучення батьків, готовність яких забезпечувалося з допомогою інформування: розроблення методичних рекомендацій для батьків, проведення батьківських зборів та консультацій; формування умінь здійснювати соціальну реабілітацію засобами фізичної культури: проведення майстер-класів і тренінгів; налагодження партнерської активності: обмін досвідом, проведення спільних заходів (розваг, змагань, походів).

Здійснений після завершення формувального експерименту зріз засвідчив подальші позитивні зміни у рівнях сформованості соціальних навичок у дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями.

Результати щодо динамічних змін рівнів сформованості соціальних навичок у дітей старшого дошкільного віку з психофізичними порушеннями, які були виявлені під час формувального експерименту, засвідчили наявні відмінності у формуванні всіх компонентів

досліджуваного феномена у дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи порівняно з тими дітьми, з якими не проводилась дослідно-експериментальна робота.

Висновки. Фізична культура є вагомим засобом соціальної реабілітації дітей з психофізичними порушеннями, оскільки володіє можливостями через фізичні вправи, рухливі та спортивні ігри, заняття з фізичного виховання, походи, прогулянки тощо запобігати прояву вторинних відхилень у психофізичному розвитку, сприяти набуттю соціальних якостей і навичок, поліпшенню якості життя та інтеграції в суспільство.

Порушена проблема є дуже актуальною та потребує подальшого дослідження. Важливим вбачаємо порушити проблему підготовки соціальних та корекційних педагогів до роботи з дітьми з інвалідністю.

Список використаної літератури

1. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 302 с.
2. Дмитрієва О. І. Система комплексної реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку у Кам'янець-Подільському багатопрофільному навчально-реабілітаційному центрі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць.* 2015. №5. С. 99-108.
3. Котяй Н. І., Ногас А. О. Базові принципи застосування засобів лікувальної фізичної культури для дітей з особливими потребами. *Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини.* 2017. №1. с. 22-28.
4. Синьов В. М. Психологія розумово відсталого дитини : Підручник. К. : Знання, 2008. 359 с.
5. Сліпецька І. П. Психолого-педагогічні засади адаптації до соціокультурного простору осіб з обмеженими можливостями здоров'я засобами адаптивної фізичної культури. *Зб. за матер. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (09 грудня 2020 року).* Лисичанськ : ФОП Єгорова О. Є. 2020. С.199–206, с. 204.
6. Смеречак Л. Особливості професійної діяльності соціальних педагогів у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей із вадами психофізичного розвитку. *Людинознавчі студії. Педагогіка.* 2014. Вип. 29. с. 188-196.

УДК 159.9.07

СПОЖИВЧА ЦІННІСТЬ У СИСТЕМІ МАРКЕТИНГУ

Пензелик Вероніка, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», I курс, Мукачівський державний університет
Наукові керівники: Барчій М.С., старший викладач, Воронова О.Ю., кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Проблема вивчення мотивів поведінки покупців почала хвилювати маркетологів з часів формування масового ринку. Рішення про покупку споживач приймає під впливом багатьох факторів, і що саме відбувається в «чорному ящику» свідомості споживача достеменно не знає ніхто. Але кілька десятиліть маркетологи працюють над вивченням даної проблеми і результатом їх роботи стало формування ряду теорій споживчої поведінки: мікроекономічної, соціологічних, психологічних, культурологічних та ін., які мають спільні та відмінні риси. Однією зі спільних рис є використання терміну «споживча цінність», який став особливо актуальним останнім часом у зв'язку зі змінами в пріоритетах маркетингу, які відбуваються внаслідок глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки.

Поняття «споживчої цінності» розкрито в роботах таких відомих маркетологів, як Котлер Ф., Келлер К. Л., Ж. Ж. Ламбен, Павленко А. Ф. та ін. Але у визначенні суті терміну